

HADİS HALKALARI - ÇOCUK

Hadis ve Sünnet'e Dair

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

Hız. Peygamber'in İslâm dinindeki yerini kavramadan onun sünnet ve hadisinin önemini anlayabilmek güçtür. Her şeyden önce Allah'ın Kitabı'nın mübelliği ve en iyi tercümanı olan Hız. Peygamber, bir Müslüman için yegâne hayat ölçüsü ve en mükemmel şahsiyet örneğidir. Nitekim Allah (cc), "Gerçekte Allah Resûlü'nde sizin için güzel bir örnek vardır."¹ buyurmaktadır. Yüce Allah, Hız. Peygamber'in tüm inananlar için örnek olduğunu söylediğine göre, kendisinden sonraki kuşaklar onun bu örnekliliğini hayatlarına nasıl yansıtacaklar? Bu sorunun cevabı, her şeyden önce Hız. Peygamber'in bıraktığı bilgi mirasının iyi ve doğru bir biçimde korunmasıyla mümkün olabilirdi. Bu yüzden İslâm toplumunun çok erken döneminden itibaren bu durumun bilincinde olan İslâm âlimleri, Hız. Peygamber'in söz ve davranışlarını kayıt altına almayı bir sorumluluk addetmişlerdir. Sünnet ve hadis mirası, ilk nesilden itibaren Müslümanların ibadet ve ahlâka dair hususlarda olduğu gibi günlük yaşantılarında ortaya çıkan sorunların çözümünde de vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olmuştur.

İslâm'ın ilk asırlarından günümüze kadar "sünnet" ve "hadis" sözcüklerine yüklenen anlamlar farklı olmuştur. Sözlük anlamına uygun olarak sünnet daha çok davranış ile ilgili bir kavram olarak görülürken; hadis, sözlü ve yazılı rivayetlerin adı olarak anlaşılmıştır. Bu çerçevede Hız. Peygamber'in söz ve fiillerinin sözlü rivayetleri hadis, uygulanagelen söz ve fiilleri de sünnet adını almıştır.

Sünnet, Kur'an'ı hayata aktaran bir vasıta olmanın yanında, Müslümanların varlık, bilgi ve değer tasavvuruna da kaynaklık eder. İslâm toplumlarının bölge, ırk, soy, yapı ve kültür farklılıkları ne olursa olsun ortaya koydukları maddî ve manevî bütün eserlerde Kur'an'ın ve sünnetin izleri vardır. İslâmiyet'in kısa sürede dünyaya yayılmasında, yerleştiği bölgelerde sürekliliğinin sağlanmasında, farklı kültür ve coğrafyalarda yaşayan mensupları arasında ortak bir yaşama biçiminin oluşmasında Sünnet-i Nebeviyye'nin rolü büyük olmuştur. Sünnet aynı zamanda asr-ı saadeti şimdiki zamana taşıma gayretinin de ana vasıtası olarak görülmüştür.

¹ Ahzâb, 33/21.

ENHCOHQ UDHWUH BDEU RMOHUDUDQ

NHW MHEONQH

HHEHQW

WQHHE

EMH EKQH HHW

HHH

EH

Q MW

W

QWHEMHE

EMHEMHEKQP

W U

QEN

M HEMH

-HQ

-EMHEM

EMHEM

MEHQ

EMH

HPQWH MESKPE KW EKQH HW

EMHEMHEMHEM

EMHEMHEM

HONG

EMHEMHEM

W

W -HEMHEM

W

EMHEMHEMHEMHEM

W

EMHEMHEM

EMHEMHEMHEM

EMHEMHEMHEM

EMHEM

2. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ الصَّلَاةُ...

Câbir b. Abdullah'ın (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Cennetin anahtarı, namazdır...” (Tirmizî, Tahâret, 3)

Açıklaması

Bütün canlıların bir yaratılış gayesi vardır. Atomlardan galaksilere kadar her şeyin bir amaç için yaratıldığı evrende insan da amaçsız, gayesiz olamaz. Tavuk, koyun, keçi, ipek böceği gibi hayvanlar bir gaye için yaratıldılar. İnsan onların ortaya koyduğu neticelerden, nimetlerden yararlanırken kendisinin başı boş kalması, anlamsız olması düşünülemez. Elsiz minicik bir böceğin yemyeşil dut yaprağından dokuduğu ipeği kullanan insanlık bu nimetin şükürünü yerine getirmelidir. Çünkü bu canlılar kendilerine tanımlanmış vazifeleri, fonksiyonları mükemmelen yapıyorlar. İnsan da Allah tarafından kendisine tanımlanmış vazife ve sorumlulukları yerine getirmelidir. İnsan daha dünyaya gelirken üstün bir donanımla gelir. Diğer canlılarda olmayan akıl, şuur, tefekkür gibi potansiyel üst düzey özelliklerle doğar. İnsanın bu donanımı, kabiliyetleri ve yaratılış yönünden hayvanlardan farklı olması onun çok önemli gaye ve neticeler için dünyaya gönderildiğinin gayet açık bir delilidir. İnsan bir şükür fabrikasıdır, zira dili, gözü, duyguları bu gayeyi yerine getirsin diye verilmiştir. Cenab-ı hakkın rahmetinden gelen nimetlere karşı minnetdarlık duyup teşekkür etsin diye hayvanlardan üstün sıfatlarla yaratılmıştır. Yine insan bir tefekkür makinası gibi çalışıp Allahı tanımak için dünyaya gönderilmiştir. Aklı, merakı, hissiyatı bu şekilde düzenlenmiştir.

İnsan diğer varlıklardan ne kadar üstünse, ne derece yüksek bir donanımla dünyaya gönderilmişse o nisbette o derece üstün bir ibadetle mükelleftir. O yüksek donanıma layık bir mesuliyet insanın başındadır. İnsan kendi maddi manevi cihazlarına dikkatle baksa bu sorumluluğu vicdanen anlar. İnsan insanlığa ait özelliklerini taşıyan donanımı harika bir çekirdeğe benzer. Bu çekirdek ibadet toprağına ekilip İslamiyet'in suyuyla, imanın ışığıyla büyütülse insan mükemmel bir insan olur. O çekirdek büyür, gelişir dünya tarlasında ve ahiret aleminde bereketli meyveler verir.

İbadetin anlamını ve manasını en kapsamlı bir şekilde kuşatan ve içeriğiyle üzerinde gösteren ibadet namazdır. Namaz bütün ibadetlerin manalarını kapsayan bir ibadettir. İbadetin manası, Allah'ın huzurunda kul kendi kusurunu, aczini, noksanlığını, yoksunluğunu görüp Allah'ın mükemmel terbiye ediciliğinin ve kudretinin ve rahmetinin önünde hayret ve muhabbetle secdeye kapanmaktır. İnsan özellikle namazla Allaha karşı itaatın, hürmetin, zikrin, şükürün, tefekkürün en güzel örneğini gösterir. Çünkü en özet anlamıyla namazın manası Cenab-ı Hakkı tesbih ve ta'zim ve şükürdür. Bunlar aynı zamanda namazın çekirdekleri hükmündedir. Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahuekber kelimeleri namazın her tarafında bulunur. Ve namazdan sonra namazın manasını desteklemek ve kuvvetlendirmek için tesbihatta otuz üç kere tekrar edilir.

Namaz bütün ibadetlerin fihristesi gibidir. Namazda İslam'ın ilk şartı olan kelime şهادetin manaları tevhit, nübüvvet hakikatleri bulunur. Yine namaz kılarken yemek yenmez, su içilmez, aynı oruçta olan kulluk şuuru ile namaz kılınır. Namazda kıbleye doğru yönelirken bir nevi hac ibadeti gibi, Arafat'ta toplanmak gibi bir durum söz konusu olur. Diğer yandan namaz ömrün zekatıdır. Malının kırkta kırkının Allahtan geldiğine inanan bir kişi nasıl o malın kırkta birini Allah'ın kullarına veriyorsa aynen bunun gibi günlük altın kıymetinde olan yirmi dört saati Allah'ın verdiği gerçekten inanan bir Müslüman o yirmi dört saatin bir saatini Allah'ın razı olduğu namaz vazifesine sarf etmekte tereddüt etmez. Bu nedenle namazda İslam'ın diğer şartları da bulunur.

Bir markete girdiniz diyelim. Market arabasını doldurdunuz. Çıkarken ne yaparsınız? Kasada ki kasiyer bize ilk olarak bunları neden tarttırmadınız diye sorar. Biz oradan çıkamayız. Güvenlik kameraları vardır. Kapıda bekçiler vardır. Onun fiyatını bedelini ödememiz lazım. Örneği bir de şöyle düşünelim. Tarladayız topraktan meyveler sebzeler çıkmış, siyah topraktan bu rengârenk meyveler çıkmış. Tatları bambaşka olan soğanlar, sarımsaklar, patatesler siyah akılsız topraktan çıkmış. Şuursuz suyu akıtmışlar, üstüne iğrenç bir gübre dökmüşler. O topraktan bu meyveler, sebzeler çıkmış. Tarladan giderken toprak bizden bir şey istiyor mu? Su bizden bir şey istiyor mu?

Gökyüzünde bunları kızartan güneş bizden para istiyor mu? Bunların bir fiyatı olmalı değil mi? Evet onlar değil ama onların sahibi ve yaratıcı olan Rabbimiz bizden bir fiyat istiyor. Ey kulum ben bunları sana verdim, ama sen bunların kimin verdiğini zikret. Allah verdi, Rabbim verdi bana ihsan etti. Benim midemi kim yarattıysa, benim için midem için bu nimetleri de yarattı. Yani bizden zikir, fikir, şükür istiyor.

Fikir ile tefekkür etmemizi istiyor. Siyah kapkara, akılsız şuarsuz toprağın içinden farklı farklı sebzeler nasıl olur? Toprağın içinde boya, tat fabrikaları mı var? Toprağın içinde ne var ki o toprak buradaki nimetleri yapıyor. Dolayısıyla bunları bize rabbimiz veriyor. ama karşılıksız vermiyor. Bizden üç şey istiyor. Aynısı hayvanlar içinde geçerli. İneğin süttten haberi var mı? Biz sütçüye süttün gerçek fiyatını değil, o süttün elde edilmesi için yaptıkları işçilik masrafını veriyoruz. Süttü bize veren Allah'tır, Rabbimizdir. Şükret bunları sana ben veriyorum bak karşılıksız veriyorum. Bir gün Allah hakkında haksızca isyankarca konuşan bir adamla karşılaştım. Haşa Allah'a zalim dedi. Ona şöyle dedim, senin elinde bir tane mısır tohumun olsa onu toprağa atsan bir mısır tohumundan kocaman bir mısır fidesi çıktı ondan da 8-10 tane mısır koçanı çıktı. Her koçanda 500 tane mısır danesi var. Şimdi vicdanımıza soralım, 1'e 4000 veren, 1'e 5000 veren nasıl zalim olabilir? Bu cömertlik bu merhamet akılsız, hissiz toprağın mısırın işi olamaz. İşte Rabbimiz bizden nankörlük değil, şükür istiyor, namaz da en büyük şükürdür.

Size her gün 24 altın veren birisi ama her gün 24 tane veriyor. Bunun sadece 1 tanesini geri vermenizi istiyor. Zamanımızın 24'te 24'ünü Allah'tan bilen bir insan, onun birini Rabbinin rızası için namaza verir. 24 saatten bir saati Rabbimizin emri olan vazifeye saf edelim. Sarf etmezsek dünyada ve ahirette mesul ve çok pişman olacağımızı anlamaya çalışalım. Bir gün içindeki 24 saatte gezebiliriz, oynayabiliriz, yemek yiyebiliriz, arkadaşlarımızla vakit geçirebiliriz, para kazanabiliriz, dinlenebiliriz, helal dairede eğlenebiliriz, uyuyabiliriz lakin 24 saatin bir saatinde Rabbimize karşı kulluk vazifemizi yerine getirmeliyiz. Bu kadar dünyaya ait işleri helal dairesinde yapmamıza Rabbimiz engel olmuyor. O işleri yaparken bize sağlık, afiyet, lezzet alma kabiliyeti veriyor. Şimdi biz 1 saat zamanımızı ebedi hayatın en lüzumlu işlerinin başında olan namaz kılmaya ayırmazsak mesul olmaz mıyız?

Namaz; beden, zihin ve kalbin iştirakiyle eda edilen, kısacası insanı her yönüyle kuşatan bir ibadettir. Bu üç unsurun her biri, son derece dengeli ve mükemmel bir şekilde namazda temsil edilirler. İnsan, bedeni ile kıyam, rükû, secde ve kıraati gerçekleştirirken, zihni ile okuduklarını düşünmeye ve anlamaya yönelir. Kalp ise huşû ve sükûnet ile bu ibadeti en iyi şekilde tamamlar.

Kıbleye dönüldüğünde tek Allah'a yönelme demek olan namaz, kıyamda Allah'ın huzurunda durma, rükûda yalnızca Onun önünde eğilme, secdede ise Allah'a en yakın olma demektir.⁴ Namaz; dua, yalvarma, sadece Rabbe yönelme, Ondan yardım ve bağışlanma dileme, Ona iltica ve münâcât etmedir.⁵ Namaz, ruhun derinliklerinden gelen bir hissiyatla Allah'ı anma/zikir, gönülden gelen bir içtenlikle Yaratan'a hamd ve senâda bulunma, bütün samimiyetiyle Onun hükümrânlığını kabul ve itiraf etmedir.

⁴ Müslim, Salât, 215.

⁵ Bakara, 2/45.

Rükünlerinin hakkıyla yerine getirilmesi kadar, namazın belirlenen beş vakitte kılınması da çok önemlidir. Nitekim bir gün Peygamber Efendimize, “Amellerin en faziletlisi hangisidir?” diye sorulunca, Allah Resûlü, “Vaktinde kılınan namazdır.” cevabını vermiştir.⁶ Buna mukabil Efendimiz, “(Farz) namazını (bilerek) geçiren kimse, ailesini ve malını kaybetmiş gibidir.”⁷ hadisiyle, namaz kılmamanın kaybettirdiklerine dikkat çekmektedir.

3. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَاتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ مُجْلِقٍ حَسَنٍ .

Ebû Zerr’in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) ona şöyle buyurmuştur: “Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!” (Tirmizî, Birr, 55)

Açıklaması

Allah, iyiliklerin içinde dünyada da bir huzur koymuştur. İnsanlığımızı hatırlatan iyilikler ruhumuza manevi bir huzur verirken, kötülükler ise vicdan azabı hissettirir. Esasen böyle farklı bir ruh halinin oluşu ise mayamızda iyiliği barındırmış olmamızdır. İnsan, yaratılışına uygun iyilikler yaptığı müddetçe kalbi huzurla yaşar, aksi takdirde vicdanı daima onu rahatsız eder. Allah, ahiretten önce yaptığı işlerin doğru veya yanlışlığını kullarına böylece gösterir.

Şuurlu, iman sahibi bir kimse, vicdanına danışarak iyi ve kötüyü birbirinden ayırt edebilir. Çünkü iyilik/sevap, kalbin kendisiyle huzur ve sükûn bulduğu; kötülük/günah ise kalbi huzursuz eden şeydir.⁸ Nitekim Hz. Peygamber, “İyilik güzel ahlâktır. Kötülük ise içini huzursuz eden ve başkalarının bilmesini istemediğin şeydir.” buyurmuştur.⁹ Ancak insanın fitratı gereği yanıldığı ve hata ettiği zamanlar olabilmektedir. Böyle bir durumda Allah Resûlü şunu tavsiye etmektedir: “Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!” Çünkü Allah Teâlâ’nın buyurduğu üzere, yapılan hayır ve hasenat, kötülükleri gidermektedir.¹⁰

⁶ Buhârî, Tevhîd, 48.

⁷ İbn Hanbel, V, 429.

⁸ İbn Hanbel, IV, 227.

⁹ Müslim, Birr, 14.

¹⁰ Hüd, 11/114.

İnsanın yaratılışından sahip olduğu bir meleke olarak ahlâk, iyi ya da kötü yönde değiştirilmeye müsait bir konumdadır. Cenâb-ı Hak tarafından iyi, güzel, temiz görülen davranışlar güzel ahlâk; kötü, çirkin ve pis addedilen fiiller ise kötü ahlâk kapsamında değerlendirilmiştir. Ve bu ahlâkî davranışlar, sonuçları itibariyle cennetle mükâfatlandırılma ya da cehennemle cezalandırılma şeklinde uhrevî müeyyidelere bağlanmıştır. Yüce Allah, âhirete iyilik getirene ondan daha hayırlısının, kötülük getirene ise ancak işlediğinin cezasının verileceğini bildirmiştir.¹¹

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. İyilikler kötülükleri ya büsbütün ortadan kaldırmak ya da iyiliğe dönüştürmek suretiyle yok eder.
2. Güler yüz göstermek, zarar vermemek, iyiliklerin yaygınlaşmasına gayret etmek ve kendisine yapılmasını istemediğini başkalarına yapmamak, insanlarla güzel geçinmek demektir.
3. Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olmak, Müslümanı her türlü kötülüklerden koruyacak üstün bir meziyettir.

4. HADİS-İ ŞERİF

يا رسول الله كَيْفَ تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَحَبَّ قَوْمًا وَمِمَّ
وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: جاء رجلٌ إلى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال:
يَلْحَقُ بِمِمَّ؟ فقال رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ.

Abdullah (b. Mes'ûd) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e bir adam gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü, bir topluluğu seven fakat onların işlediği amelleri işleyemeyen bir insan hakkında ne buyurursunuz?' dedi. Hz. Peygamber (sav) şöyle cevap vermiştir: "Kişi sevdiğiyle beraberdir." (Buhârî, Edeb, 96)

Açıklaması

"Kişi sevdiği ile beraberdir" beyânında iyilik-kötülük ayırımı yapılmamış, genel bir kaide olarak durum ortaya konulmuştur. Bundan iyileri seven iyilerle, kötülerini seven de kötülerle beraberdir, anlamı çıkar. Zaten insan, sevdiği kimselerle olmayı onların yakınında bulunmayı ister. Sevmediği kimselerle birlikte vakit geçirmek, başlı başına azap vesilesidir. Kimse de böyle bir beraberliğin peşinde olmaz. Birlikte olma arzusunun temelinde sevgi yatar.

¹¹ Kasas, 28/84.

Berberlik için aynı seviyeyi paylaşmanın ya da aynı şeyleri yapmanın şart olmadığını, iyiliklerinden dolayı sevilen insanlarla beraber olabilmek için onlara duyulan sevginin yeteceğini müjdelemiştir. Çünkü niyet çoğu kere amelden önde gelir. Hadisin râvilerinden Enes İbni Mâlik radiyallahu anh, buraya alınmamış olan bir sözünde, ashâb-ı kirâmın, Hz. Peygamber'den duydukları bu müjdeli beyan üzerine, müslüman oldukları gün dışında hiçbir gün bu derece sevinmediklerini kaydetmektedir.¹² Hatta bizzat kendisi, “Ben de Allah ve Resûlünü ve Ebû Bekir ile Ömer’i seviyorum. Onların amelleri gibi amel edemediysem de, onlarla beraber olmayı umuyorum” demiştir.

Burada, kıyametin ne zaman kopacağını soran bedevîye Hz. Peygamber’in “Kıyamet için ne hazırladın?” diye karşı soru yöneltmesi, asıl merak edilmesi gerekli olan konuya dikkat çekmek ve böylece ümmetini eğitmek içindir. Kıyamet nasıl olsa bir gün kopacaktır. Önemli olan herkesin o gün için ne hazırladığını düşünmesidir.

Bedevînin zikre değer önemli bir hazırlığının bulunmadığını, farzlar dışında fazlaca bir ibâdetinin, hayır ve hasenâtının olmadığını, ancak Allah’a ve Resûlü’ne karşı derin bir muhabbet ve sevgi duyduğunu söylemesi, hem bir samimiyetin ifadesi, hem de gönlündeki sevgiye güvendiğinin belirtisidir. “Sen, sevdiğinle berabersin” cevabı da, gerçekten güvenilecek şeyin, gönülden duyulan sevgi olduğunu gözler önüne sermektedir.

“Sevgi, itaati ve sevilenin yaptıklarını yapmayı gerektirmez mi?” diye aklımıza bir soru gelebilir. Elbette insan, sevdiği kimseleri üzmemek istemez, onların emirlerini yerine getirmeye çalışır, onlara itaattan zevk alır. Ama bütün bunların yeterince yapılamadığı hallerde bile eğer gerçekten “sevgi” varsa, sırf o sevgi, kişiyi sevdikleriyle buluşturabilir. Yani bir anlamda iyileri sevmek, insanı pişman etmez. O halde “Amelim az, durumum pek iyi değil” diyerek, insan sevdiği iyi kişiler, fazilet ve hayır sahipleriyle beraber olmaktan uzak kalmamalıdır. Onların meclislerine devam etmeli, ziyâretlerine gitmelidir. Zira sâlihlerle sohbet, hayırların doğmasına vesiledir. Âhirette ise, zaten “Kişi, sevdiğiyle beraberdir.”

Hadis-i Şerif’ten Öğrendiklerimiz

1. Sâlihleri ve fazilet sahiplerini sevmenin faydasını görmek için onların yaptıklarını aynen yapmak şart değildir.
2. Sevgi beraber olmanın temel şartıdır.

¹² Müslim, Birr, 163.

3. İyileri seven, onlarla beraber olmayı da sever.
4. Sevdikleriyle beraber olması, kişinin her bakımdan onlara eşit olması demek değildir.
5. Müslüman, kimlere karşı sevgi duyduğuna dikkat etmelidir. Çünkü işin sonunda onlarla beraber olmak vardır.

5. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَدْرُونَ مَا الْعِيْبَةُ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ. قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ، فَقَدْ اعْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ، فَقَدْ بَهْتَهُ

Ebû Hüreyre anlatıyor: "Resûlullah (sav), "Gıybet nedir biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbe, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" karşılığını verdiler. Resûlullah, "Kardeşini hoşlanmadığı bir şey ile anmandır." buyurdu. "Ya kardeşimde o söylediğim durum varsa ne dersin?" diye sorulunca Resûlullah, "Söylediğin şey eğer onda varsa gıybet etmişsindir. Şayet yoksa ona iftira etmiş olursun." buyurdu." (Müslim, Birr, 70)

Açıklaması

Hadisimiz büyük günahlardan olan gıybet ve iftiranın tarifini yapmaktadır. Bu rivayete göre Peygamber Efendimiz gıybetin ne olduğunu bilip bilmediklerini ashâb-ı kirâma sormuştur. Hadisin Ebû Dâvûd ve Tirmizî'deki rivayetlerinde ise, gıybetin ne olduğu bir sahâbî tarafından Efendimiz'e sorulmuştur. Aslında Resûl-i Ekrem Efendimiz, zaman zaman bazı konuları kendisi soru olarak sahâbîlere yöneltir, böylece onların dikkatlerini çeker, sonra da sorduğu sorunun cevabını yine kendisi verirdi. Bu, onun eğitim ve öğretim usullerinden biridir.

Sahâbe-i kirâm, Hz. Peygamber'in kendilerine yönelttiği sorulara daima "Allah ve Resûlü daya iyi bilir" diye cevap verirlerdi. Bu onların edebiydi. O konuda bilgileri olsa bile, işin daima bilemedikleri farklı bir yönünün olabileceğini, bu sebeple de cevabı Hz. Peygamber'den öğrenmek istediklerini belirtirlerdi. Burada da aynı usûlün uygulandığını görüyoruz.

Bir insanın arkasından konuşmak demek olan gıybeti Peygamber Efendimiz, "Din kardeşini hoşlanmadığı bir şey ile anmandır" diye tarif etmektedir. Burada şu inceliğe dikkat etmek gerekmektedir. Efendimiz gıybeti tarif ederken, "Kardeşini hoş olmayan bir şeyle anmandır" demiyor, "Duyduğu zaman kardeşinin hoşlanmayacağı bir şey ile onu anmandır" buyuruyor.

Bu demektir ki, senin söylediğin kelime veya söz aslında kötü olmayabilir, eğer kardeşin onun kendisi hakkında söylenmesinden hoşlanmıyorsa, sen onu gıybet etmiş, çekiştirmiş olursun. O halde gıybet, söylenen sözün kendisinden çok, hakkında o sözün söylendiği kişinin ondan hoşlanıp hoşlanmaması önem arz etmektedir.

"Din kardeşini hoşlanmadığı bir şeyle anmak" genel bir ifâdedir. Bir kişinin bedeni, fizik yapısı, dini, dünyası, ahlâkı, malı, çocukları, anası-babası, eşi, hizmetçisi, evi, arabası, yürüyüşü, güler yüzlülüğü, asık suratlılığı, konuşması vs. gibi onunla ilgili hususların sözlü veya yazılı olarak dile getirilmesi, rumuzla veya kaş-göz, el-kol hareketleriyle anlatılması, kısacası, bir başkasına bir Müslümanın herhangi bir noksanını anlatmaya yeten her söz ve hareket bu gıybet tarifi içine girer. Hatta bir kişinin bir eksiğini anlatmak maksadıyla, onun bulunmadığı bir ortamda, sözlü veya fiilî olarak taklidini yapmak da bu tarif içine girer yani gıybettir.

Sahâbîlerin, "Söylediğimiz şey o kardeşimizde varsa yine de gıybet etmiş olur muyuz?" anlamına gelen soruları, durumun çok daha kesin olarak açıklık kazanmasına vesile olmuştur. Efendimiz, "Eğer söylediğin şey onda varsa gıybet ettin; yoksa, o zaman ona iftira ettin demektir" buyurmak suretiyle bir taraftan gıybeti tam olarak zihinlere yerleştirirken bir taraftan da iftira ve bühtan kavramını açıklamış, gıybet ve iftira farkını hiç unutulmayacak bir şekilde ortaya koymuştur.

Kabul etmek gerekir ki gıybet, yani bir insanı arkasından, onun bulunmadığı yerde, kendisinde olan ve fakat duyduğu zaman asla hoşlanmayacağı bir şeyle anmak ve çekiştirmek çok çirkin bir davranıştır. Böyle olmakla beraber ne yazık ki bu kötü huy, insanlar arasında çok da yaygındır. Nevevî, -pek haklı olarak- çok az insanın bu çirkinlikten yakasını kurtarabildiğini kaydetmektedir.

Allah Teâlâ'nın, ölü kardeşinin etini yemekle bir tuttuğu gıybet hastalığından uzak kalabilmek için, öncelikle diline hâkim bir müslüman olmaya çalışmak gerekmektedir.

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. Bir Müslümanı, duyduğu zaman hoşlanmayacağı bir şeyle anmak gıybettir.
2. Gıybet haramdır.
3. Bir Müslümanı onda olmayan bir vasıfla anmak ise, ona iftira etmek demektir. İftira da haramdır.

6. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: قَدْ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْكُمْ عِبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَفَحْرَهَا بِالْأَبَاءِ، مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ، وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَآدَمٌ مِنْ تُرَابٍ.

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini ortadan kaldırmıştır. ‘Takva sahibi mümin’ ve ‘bedbaht günahkâr’ (ayrımı vardır). İnsanlar Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktan yaratılmıştır.” (Tirmizî, Menâkıb, 74)

Açıklaması

Hiz. Peygamber (sav), câhiliye Araplarının “kabile asabiyetine” dayalı zihniyetini yıkıp iman kardeşliğine dayanan ve aynı atanın çocukları olmayı benimseyen anlayışı hâkim kılmaya çalışıyordu.¹³ İnsanlar bir erkek ve dişiden yaratılmıştı.¹⁴ Farklı kabileler, ırklar, renkler ve dillerde yaratılmalarının hikmeti, bölünüp birbirine üstünlük sağlamaları değil, birbirini tanımaları ve iyi işlerde yarışmalarıydı.¹⁵ Bu ilâhî mesajlar, insanların değerlerini biyolojik yapılarından veya soylarından değil, iyilik, hayır, adalet, takva gibi imanî ve ahlâkî kıymetlerden alacağını ifade etmektedir. Özellikle bölgesel çıkarlar uğruna küresel felâketlerin yaşandığı, toplu katliamlarla ve soykırımlarla kimliklerin tehdit altında olduğu çağımızda insanlık, Kur’an’ın bu buyruklarına kulak vermeye her zamankinden daha fazla muhtaç durumdadır.

İnsanlar mensup oldukları aile, boy veya kabileyle psikolojik ve sosyal olarak ilişki içindedirler. Pek tabiidir ki kendilerini ilişkili oldukları sosyal yapıyla tanımlama ihtiyacı hissederler. Aidiyet hissini ihtiyaçtan ziyade farklı bir endişeye dönüşmesi ise ayrımcılığı körükler ve her türlü bölünmeye kapı açar. Allah Resulünün, kendilerini ifade ederken kabile asabiyeti, sosyal itibar kaygısı gibi çeşitli mülâhazalarla ait oldukları kan bağlarını ön plana çıkarmak isteyenleri uyarmış olması bu tür parçalanmaları önlemeye yöneliktir. Nitekim Uhud Savaşı’nda, İran asıllı azatlı bir köle olan Ukbe’nin müşriklerden birine öldürücü darbesini indirirken, “Al bu da benden. Ben Fârisî bir gencim!” diye haykırdığını duyan Hiz. Peygamber ona, “... "Ben, ensârî bir gencim!" deseydin ya?” buyurarak etnik mensubiyetin değil sosyo-kültürel mensubiyetin önemli olduğunu vurgulamıştı.¹⁶ Zira Fârisî olmak kanla ilgilidir. Oysa ensara mensup olmak iman, inanç, ahlâk, ilke ve ülküyle ilgilidir.

¹³ Hucurât, 49/10.; Nisâ, 4/1.

¹⁴ Hucurât, 49/13.

¹⁵ Rûm, 30/22.; Hucurât, 49/13.; Mâide, 5/48.

¹⁶ İbn Mâce, Cihâd, 13.

Tüm bunlar elbette ki nesebin veya insanın hangi soya ait olduğunun hiçbir şey ifade etmeyeceği anlamına gelmez. Bilakis nesep, İslâm dininin korumayı hedeflediği temel haklardan biridir. Bunun birçok gerekçesi vardır. Meselâ, evlilikte nesep göz ardı edilemez bir kıstastır. İslâm, akrabalık ilişkilerine etkisi münasebetiyle kişinin soy bilgisine sahip olmasını teşvik eder. Zira İslâm'ın çok önemseydiği akrabalık bağlarının düzgün ve kuvvetli bir biçimde korunması nesebin bilinmesine bağlıdır. Nitekim Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “Akrabalık ilişkilerinizi sürdürebilmeniz için neseplerinizi (sülâlenizi) tanıyın. Çünkü akrabalık bağlarının canlı tutulması ailede sevgiyi güçlendirir, malı artırır ve ömrü uzatır.”¹⁷

7. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَحَبُّ إِلَيَّ حَكِيئَةٌ أَحَدًا وَأَنْ لِي كَذَا وَكَذَا.

Hiz. Âişe'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Karşılığında bana dünyayı verseler bile, kimsenin taklidini yapmam; bundan asla hoşlanmam.” (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51)

Açıklaması

Başkasının söz ve davranışlarını kusurlu görmek veya göstermek amacıyla alay ederek onu küçümsemek, toplumda kardeşlik bağlarını zedeleyen, Müslümanların birbirleriyle olan ilişkilerine zarar veren tehlikeli bir durumdur. İnsanlarla bu şekilde eğlenen kişi, aynı durumun kendi başına gelmeyeceğinin garantisine sahip değildir: “Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”¹⁸ Resûlullah'ın bu uyarısının yansıması kültürümüzde “gülme komşuna gelir başına” şeklinde ifadesini bulmuştur. Yine Hiz. Peygamber'in, “Kim Müslüman kardeşini işlediği bir suçtan dolayı ayıplarsa, kendisi de o suçu işlemeden ölmez.”¹⁹ şeklindeki hadisi de istihzadan kaçınma noktasında son derece etkileyicidir.

¹⁷ Tirmizî, Birr, 49.

¹⁸ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 54.

¹⁹ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 53.

Kur'an'ın, “Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi âdet edinen herkesin vay hâline!”²⁰ şeklindeki tehdidinin, İslâm'ın ilk yıllarında Hz. Peygamber'i ve ileri gelen Müslümanları kötülemeyi huy edinen kişilerden Cemîl b. Âmir el-Cumahî, Ahnes b. Şerîk, Velîd b. Mugîre veya Ümeyye b. Halef hakkında nâzil olduğu rivayet edilmektedir.²¹ Ancak bu tehdidin inanç farkı gözetmeksizin bütün insan ilişkilerinde temel olan ahlâk ilkelerinin önemli bir kuralına dikkat çektiği göz ardı edilmemelidir. Bu âyette gerek başkalarını arkadan çekiştirip kötülemeyi huy edinen (hümeze), gerekse insanları yüzlerine karşı ayıplayıp küçük düşürmekten çekinmeyen (lümeze) kimseler kınanmaktadır.

İnsanların fiziksel durumlarıyla alay etmek ise, âdetta Allah'ın takdirine karşı gelmek gibidir. Âişe'nin bir defasında Resûlullah'a eliyle kısa oluşunu göstererek, “Ey Allah'ın Resûlü! Safiyye şöyle bir kadındır.” demesi üzerine Resûlullah'ın onu, “Öyle bir söz ettin ki o söz denize karıştırılırdı denizin suyu değişirdi.” diyerek uyarması da meselenin ciddiyetini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.²² Zira bu şekilde insanların elinde olmayan bir durumla alay etmek, Yüce Allah'ın takdir edip yarattığıyla alay etmektir. İnsanda doğuştan ya da sonradan meydana gelen fiziksel ve zihinsel özürlerle alay etmek de böyledir.

Kişiliğe yönelik tahkir anlamına gelebilecek davranışlar da dinimizce yasaklanmıştır. Bu, bazen karakter özellikleriyle bazen de hitap ediliş biçimiyle ilgili olabilir. Bunların hiçbirisi diğerinden ayrılamaz. Zira kişiyi hoşlanmadığı bir isimle çağırarak alay konusu yapmak, onu toplum içerisinde küçük düşürüp gücendirir. Bu tür küçümseyici davranışlar imanla bağdaşmayan bir durum olarak görülmüş ve Müslümanların birbirleriyle alay etmeleri, birbirlerine çirkin lakaplar takmaları yasaklanmıştır: “Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir namdır! Kim de tevbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.”²³ Bu âyetin iniş sebebini ensardan Ebû Cebire şöyle anlatır: “Resûlullah bizim yanımıza (Mekke'den Medine'ye) teşrif etti. O zaman bazılarımızın iki ya da üç adı (lakabı) vardı. Peygamber (sav) bazen bu isimlerden biriyle seslendiğinde: "Yâ Resûlallah! O bu isimden hoşlanmıyor." denirdi. Bunun üzerine "... birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayınız." âyeti indi.”²⁴

²⁰ Hümeze, 104/1.

²¹ Râzî, Tefsîr, XXXII, 86.

²² Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51.

²³ Hucurât, 49/11.

²⁴ İbn Mâce, Edeb, 35.

Bir kimsenin duyduğunda rahatsız olmayacağı ve toplum tarafından olumsuz algılanmayan lakapların kullanımı bir çeşit adlandırmadır. Resûlullah da ashâbından bazılarına bu şekilde güzel lakaplar takmıştır. Enes (ra), topladığı bir çeşit baklanın adını Peygamberimizin kendisine lakap olarak verdiğini söylemiş ve bu sebeple “Ebû Hamza” diye anılmıştır. Ebû Hüreyre’ye ise latîfe olsun diye, “Yâ Ebâ Hir” (Ey kediciğin babası!) şeklinde seslenen Hz. Peygamber, elleri uzun olduğu için “zü’l-yedeyn” (iki elli) diye anılan birisine de bu isimle hitap etmişti. Hz. Ebû Bekir, “Atîk ve Sıddîk”; Hz. Ömer, “Fârûk”; Hz. Hamza, “Esedullah”; Hâlid b. Velid ise “Seyfullah” lakaplarıyla anılan sahâbîlerdi.²⁵ Dolayısıyla bir kişinin tanınmasını kolaylaştırmak, meziyetlerini dile getirerek övmek ya da latîfe ile gönlünü almak gibi iyi niyetlerle lakap takmakta bir sakınca bulunmamaktadır.

8. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَقْوَامٌ أَفِيدَتُهُمْ مِثْلُ أَفِيدَةِ الطَّيْرِ.

Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Cennete, kalpleri kuş kalbi gibi (saf ve hassas) olan insanlar girecektir.” (Müslim, Cennet, 27)

Açıklaması

Resûl-i Ekrem, “Cennete, kalpleri kuş kalbi gibi (saf ve hassas) olan insanlar girecektir.” buyurarak hem gönül zenginliğine hem de Allah’a duyulan saygıdaki hassasiyete dikkat çekmiştir. Rahmet ve saadet yurduna, gazap ve felâket yolundan gidilemeyeceği açıktır. Bu yüzden hadislerde cennetle müjdelenen insanların çoğu, temiz bir kalbe sahip olmanın yanı sıra Yüce Allah’a karşı kulluk bilinci içinde hayatını sürdüren ve kalbinin temizliği davranışlarına yansıyan kimselerdir. Nitekim Allah Resûlü’ne, “İnsanların cennete girmesini en çok sağlayan şey nedir?” diye sorulduğunda, O (sav), “Takva (Allah’a karşı sorumluluk bilinci) ve güzel ahlâktır.” yanıtını vermiştir.²⁶

‘Kuş kalbi’ ifadesi kalp temizliğinin ötesinde insanın Rabbine karşı tam tevekkül halini de bizlere hatırlatır. Kuşlar her sabah, her türlü endişeden uzak olarak tam bir tevekkül içinde yeni güne başlarlar ve bütün korkaklıklarına, çekingenliklerine rağmen karınlarını doyururlar.

Allah Teâlâ onlara da günlük rızıklarını verir. Nitekim bir âyet-i kerîmede “Nice canlı yaratık vardır ki rızıkını (biriktirip yanında) taşımaz. Allah ona da size de rızık verir”

²⁵ Tirmizî, Menâkıb, 45.; İbnü’l-Esîr, Nihâye, I, 440.; Buhârî, Salât, 88.; İbn Hacer, İsâbe, VII, 44.; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-gâbe, IV, 143.; İbn Hacer, İsâbe, II, 122.; İbn Abdülber, İstîâb, s. 199.

²⁶ İbn Mâce, Zühd, 29.

buyurulmuştur.²⁷ Rivâyete göre, Mekke’de müşriklerden gördükleri baskı ve işkenceler karşısında Hz. Peygamber müslümanlara Medine’ye hicret etmelerini tavsiye etmişti. Bunun üzerine içlerinden bazıları “Oraya nasıl gider, orada ne yer, ne içeriz?” diye endişelerini belirtmişlerdi. O zaman Allah Teâlâ böyle düşünenleri bu âyetle uyarılmış, rızkı verenin Allah olduğunu ve dolayısıyla O’na güvenmek gerektiğini hatırlatmıştır.

Hadis-i Şerif’ten Öğrendiklerimiz

1. Allah’a tevekkül etmenin sonu cennettir.
2. Tevekkül, yersiz sıkıntı ve kaygıların azab ve stresinden kişiyi kurtarır, huzurlu bir hayata kavuşturur.

9. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنْ قَامَتْ عَلَى أَحَدِكُمُ الْقِيَامَةُ وَفِي يَدِهِ فِسْدٌ يَلْعُرُّ سَهَا .

Enes b. Mâlik’in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!” (İbn Hanbel, III, 184)

Açıklaması

Kur’an-ı Kerim’de altlarından ırmaklar akan yemyeşil cennet bahçeleri tasvir edilir. Böylelikle cennete teşvik için insanın güzel manzaralı bir çevrede hissettiği huzura vurgu yapılır aslında. Nitekim Hz. Peygamber de en zor şartlarda bile olsa yeryüzünün ağaçlandırılmasını teşvik etmiş, “Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!”²⁸ buyurmuştur. Hz. Peygamber’in teşvikleri bununla da sınırlı kalmamış, o (sav) dikilen ağaçların sevabından, diken kişinin ölümünden sonra da yararlanmaya devam edeceğini, “Bir kimse bir ağaç diktiğinde Yüce Allah mutlaka bu ağacın meyvesi oldukça ona sevap yazar.”²⁹ sözleriyle belirtmiştir.

²⁷ Ankebut Süresi, 29/ 60.

²⁸ İbn Hanbel, III, 184

²⁹ İbn Hanbel, V, 416.

Sevgili Peygamberimiz o sırada azap çektiklerini söylediği iki kişinin kabirlerinin üstüne yeşil hurma dalı koymuştu. Bunu niçin yaptığını soranlara, “Bu dallar yaş kaldığı müddetçe azaplarının hafifletileceği umulur.”³⁰ cevabını vermişti. Peygamber Efendimizin bu uygulamasını örnek alan sahâbeden Büreyde b. Husayb, defnedildiği zaman kabrinin üzerine iki yaş dal dikilmesini vasiyet etmişti.³¹ Hz. Peygamber’in bu tavsiyelerine bağlı olarak tarih boyunca Müslüman kabristanlarının ağaçlandırılmasına özen gösterilmiştir.

Ashâb-ı kirâm da Hz. Peygamber’in ağaçlandırma ve yeşillendirmeye yönelik teşvik ve tavsiyelerini özenle yerine getirmeye çalıştı. Hz. Ömer, Huzeyme b. Sâbit’e, “Arazine ağaç dikmene engel olan şey nedir?” diye sorduğunda, Huzeyme, “Yarın ölecek kadar yaşlandım.” şeklinde cevap vermiş, Hz. Ömer bu bahaneyi geçerli bulmayarak bahçesini ağaçlandırması gerektiğini söylemiş ve ağaç dikme işinde onunla birlikte bizzat çalışmıştır. Yine Hz. Osman, günün ilerleyen bir vaktinde ağaç dikerken, kendisini ziyarete gelen bir kimse, “Ey müminlerin emiri! Bu saatte mi ağaç dikiyorsun?” diye sorunca, “Bence, geldiğinde beni böyle salih amel işleyenlerden biri olarak bulman, bozgunculuk yapanlardan biri olarak bulmandan daha hayırlıdır.” cevabını vermişti.³² Aslında bir Yahudi’nin kölesi olan Selmân-ı Fârisî, efendisi ile özgürlük antlaşması yapacağına, Hz. Peygamber üç yüz hurma fidanı dikme şartını da antlaşmanın maddeleri arasına yazmasını ister. Daha sonra Sevgili Peygamberimiz, toplanan fidanları dikme işleminde bizzat bulunur ve dikilen bütün fidanlar da fire vermeden tutar.³³ İnsanların zihinlerinde ağacın ve yeşilin yer etmesini isteyen Hz. Peygamber, tozu toprağa bulanmış anlamına gelen “afıra” isimli bir köyün adını da “yeşillik” anlamına gelen “hadira” kelimesiyle değiştirir.³⁴

Ağaç dikme ve yeşillendirme faaliyetlerinde bulunmak kadar onları korumak ve sahiplenmek de sünnettir. Bu bağlamda Hz. Peygamber, hayvanların yemesi için ağaçtan yaprak silkeleyen kimseleri bu işi sopayla vurarak değil ağacı sallayarak nazik biçimde yapmaları konusunda uyarmıştır.³⁵ Peygamberimiz (sav), genel olarak ağaçların gereksiz yere kesilmesini ve bitkilere zarar verilmesini yasaklamıştır.³⁶ Hatta çeşitli ihtiyaçlarla zorunlu olarak ağaç kesmek isteyenlere, kestikleri ağaçların yerine yenilerini dikmeleri şartını koşmuştur.³⁷ Savaşa çıkan ordusuna ağaçları kesmemelerini özellikle emretmiştir.³⁸ İçinde hayvanların ve bitkilerin doğal bir şekilde varlıklarını sürdürebildikleri, ülke genelinde büyük kentlerin ve endüstri merkezlerinin kirlettiği havayı temizleyen yerler vardır.

³⁰ Buhârî, Vudû’, 55.

³¹ Buhârî, Cenâiz, 81.

³² Müttakî el-Hindî, Kenzü’l-ummâl, III, 909.

³³ İbn Hanbel, V, 441.

³⁴ Ebû Dâvûd, Edeb, 62.

³⁵ İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-gâbe, VI, 351.

³⁶ Abdürrezzâk, Musannef, V, 220.

³⁷ Belâzürî, Fütûhu’l-büldân, s. 17.

³⁸ Abdürrezzâk, Musannef, V, 146.

Hava kalitesinin korunmasına katkıda bulunan günümüzdeki yeşil kuşak (sit alanı) anlayışı Hz. Peygamber'in sünnetinde “yasak bölge” uygulaması şeklinde görülmektedir. Hz. Peygamber, “O (Mekke), Allah'ın yasaklamasıyla kıyamet gününe kadar harem bölgedir. Dikeni kesilmez, avı ürkütülmez... yaş otu yolunmaz.” buyurmuş, benzer bir uygulamayı Medine'yi mukaddes ve dokunulmaz ilân ederek de yürürlüğe koymuştur.³⁹

10. HADİS-İ ŞERİF

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْعُطَّارِ، إِنْ جَالَسْتَهُ نَفَعَكَ، وَإِنْ مَاشَيْتَهُ نَفَعَكَ، وَإِنْ شَارَكْتَهُ نَفَعَكَ.

İbn Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Mümin güzel koku satan kimseye benzer. Onunla beraber oturursan sana faydası olur, beraber yürürsen sana faydası olur, beraber iş yaparsan yine sana faydası olur.” (Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr , XII, 319)

Açıklaması

İnsanın, düşüp kalktığı kimselerden, gezip dolaştığı yerlerden yani çevresinden etkilenmemesi mümkün değildir. Beraberlik süresinin uzunluk veya kısalığına göre değişeceği muhakkak olan bu karşılıklı etkileşme durumunun asla göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Efendimiz bu hadis-i şerifte hayır ve fazilet sahipleri ile düşüp kalkmak ile, kötü ve zararlı kimselerle düşüp kalkmanın insana en azından nasıl tesir edeceğini görünür bir misal ile ortaya koymak istemiştir. Netice itibariyle de iyi kimselerle arkadaşlık etmenin, en küçük faydasının, güzel koku koklamak gibi bir zevki olacağını haber vermektedir. “Ey iman edenler, Allah'a karşı saygılı olun ve sadıklarla beraber bulunun!”⁴⁰ âyet-i kerîmesi de bu konuda çok güçlü bir uyarıda bulunmaktadır.

Kötü kimselerle düşüp kalkanlar başka hiçbir zarara uğramasalar bile, bir nevi kötü koku teneffüs etmenin rahatsızlığını hissederler. Burada da “İçinizden sadece zâlimlere isâbet etmeyecek (hepinizi saracak) olan fitneden sakının”⁴¹ âyeti ile “Zâlimlere yakın ve yandaş olmayın, ateş size de dokunur”⁴² âyetlerini hatırlamak yerinde olacaktır.

³⁹ Buhârî, Meğâzî, 28.; Buhârî, Cizye ve müvâdea, 17.

⁴⁰ Tevbe Sûresi, 9/119.

⁴¹ Enfâl Sûresi, 8/25.

⁴² Hûd Sûresi, 11/113.

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. Arkadaşın iyisinin de kötüsünün de kişiye mutlaka iyi veya kötü etkisi olur.
2. İyi insanlarla düşüp kalkan, hiçbir fayda temin etmese bile, güzel koku satanın yanında bulunduğu sürece o kokudan istifade eden kişi gibi mutlu olur.
3. Kötüleri arkadaş edinenler onlardan zarar görmediklerini zannetseler bile, en azından körük kokusundan rahatsız olanlar kadar zarar görürler. “Körle yatan şaşı kalkar” atasözü bu etkilenmeyi anlatır.
4. Maddî-mânevî iyilik ve güzelliklere kavuşmak için fazilet sahipleriyle düşüp kalkmak gereklidir.

11. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْكَوْثُرُ نَهْرٌ فِي الْجَنَّةِ حَافَتَاهُ مِنْ ذَهَبٍ وَمَجْرَاهُ عَلَى الدَّرِّ وَالْيَاقُوتِ تُرْبَتُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ وَمَاؤُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَأَبْيَضُ مِنَ التَّلْحِ.

Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kevser, iki kıyısı altından, yatağı inci ve yakuttan olan cennette bir nehirdir. Toprağı miskten hoş, suyu baldan tatlı ve kardan beyazdır.” (Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 108)

Açıklaması

Kur'an'da bir âyette geçen ve içinde geçtiği sûreye de adını veren “kevser”, Peygamberimize verildiği ifade edilen en önemli nimetlerdendir.⁴³

Resûl-i Ekrem, “Kevser, iki kıyısı altından, yatağı inci ve yakuttan olan cennette bir nehirdir. Toprağı miskten hoş, suyu baldan tatlı ve kardan beyazdır.” buyurmuştur. Bu nehrin iki kıyısında inciden oyulmuş kubbeler mevcuttur. Kadehleri, gökteki yıldızların sayısı kadardır. Her kim ondan bir yudum içerse bir daha ebediyen susamayacaktır.⁴⁴

Kevser, Allah Resûlü'nün Müslüman kardeşlerini cennette karşılayacağı bir havuzdur. Allah Resûlü bir gün bir mezarlığa uğradı ve “Ey müminler topluluğu, selâm olsun size! Biz de inşallah size katılacağız.” diyerek, “Kardeşlerimi görmekten dolayı sevindim.” buyurdu.

⁴³ Kevser, 108/1.

⁴⁴ Buhârî, Rikâk, 53.; Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 15.

Oradakiler, “Ey Allah’ın Resûlü! Biz senin kardeşin değil miyiz?” dediler. Allah Resûlü, “Siz benim ashâbımsınız, kardeşlerim ise henüz gelmediler. Ben onları kevser havuzunun başında bekleyeceğim.” buyurdu. Onlar da, “Ümmetinden senden sonra gelecekleri nasıl biliyorsun?” dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle buyurdu: “Düşünün bakalım bir adamın siyah atlar arasında alnı beyaz, ayakları beyaz sekili bir atı olsa onu tanımaz mı?” “Evet, tanır.” dediler. O zaman Allah Resûlü, “İşte benden sonra gelecek olan kardeşlerim kıyamet günü aldıkları abdestten dolayı yüzleri pırıl pırıl ve abdest organları da parlayarak oraya geleceklerdir. Ben de onları kevser havuzu başında karşılayacağım.” buyurdu.⁴⁵

Kur’an’ın ve hadislerin ifade ettiği diriliş ve sonrası yaşanacak sahneler, dünya hayatındaki yaşantıya göre şekillenecek, dünyada Allah ve Resûlü’nün gösterdiği yolda yürüyenler âhîret hayatının bütün merhalelerinde rahat edecek, huzur bulacak ve Yüce Allah’ın kendileri için sunduğu kolaylıkları yaşayacaklardır. Allah ve Resûlü’nün âhîret hayatına dair konularda bizleri bilgilendirmesinin en önemli hikmeti, fâni olan dünyanın geçiciliğine insanın dikkatini çekerek âhîret hayatına hazırlıklı olmasını temin etmektir. Bundan dolayı Allah Resûlü akıllı kişiyi şöyle tarif etmiştir: “Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Âciz kişi ise arzularının peşinde koşup da Allah’tan bağışlanma dileyendir.”⁴⁶

12. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَحْسِنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنْ خُلُقِي.

İbn Mes’ûd’dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle derdi: “Allah’ım! Benim yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir.” (İbn Hanbel, I, 403)

Açıklaması

Resûlullah ahlâk bakımından insanların en güzeli olmakla birlikte ahlâkını daha da güzelleştirmeye gayret ederek kötü ahlâktan Allah’a sığıyordu. O’nun namaza kalktığında yaptığı dua da bu amacını gerçekleştirmeye yönelikti: “...(Allah’ım!) Beni güzel ahlâka eriştir. Senden başka güzel ahlâka eriştirecek yoktur. Kötü ahlâkı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlâkı benden uzaklaştıracak yoktur!..”

⁴⁵ Nesâî, Tahâret, 110.

⁴⁶ Tirmizî, Sıfâtü’l-kıyâme, 25.

Resûlullah, ashâbını da her fırsatta güzel ahlâklı olmaya, bunun için çabalamaya teşvik etmişti. Nitekim Hz. Peygamber, Ubâde b. Sâmit ile beraber bir grup Medineli kendisine biat etmeye geldiklerinde onlardan Allah'a şirk koşmamanın yanı sıra hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek gibi ahlâkî konularda da söz almıştı.

Hiz. Peygamber Muâz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderirken ise, "Ey Muâz b. Cebel! İnsanlara güzel ahlâkla muamele et." tavsiyesinde bulunmuştu. Ashâb-ı güzîn, Peygamberimizin örneğini ve tavsiyelerini öylesine içselleştirmişlerdi ki onun vefatından sonra, "O olsaydı nasıl yapardı ve ne söylerdi?" sorusunu her durumda kendilerine sormuşlar ve böylece Peygamber'in ahlâk ve edebini yaşatmaya çalışmışlardı.

Ahlâkla yakından ilgili diğer bir kavram edeptir. Edep, başta insan ilişkileri olmak üzere kişinin bireysel ve toplumsal hayatını düzenleyen birtakım kurallardır. Bu kurallar doğrudan ahlâkî davranışları ilgilendirmeyen başka konuları da kapsamakla birlikte, özellikle pratik ahlâkla yakından ilişkilidir. Bu çerçevede edep kurallarına uymak ve onları uygulamak, aynı zamanda ahlâklı olmanın bir gereği olarak düşünülmüştür. Çünkü edep kurallarının temelinde de insanı ahlâken güzelleştirme, olgunlaştırma gayesi vardır.